

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК «ГЛУХІВ»

ЦЕНТР ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА

*Національної академії наук України і
Українського товариства охорони пам'яток історії та культури*

СІВЕРЩИНА В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Видається з 2008 року

Київ – Глухів

Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПК

2015

Рекомендовано до друку

Ученою радою Національного заповідника «Глухів»
(протокол № 2 від 08.04.2015 р.)
Вченою радою Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК
(протокол № 6 від 07.05.2015 р.)

Редакційна колегія

О.Д. Савицький (голова), О.М. Титова (заступник голови), Л.М. Бесов, С.І. Білокінь,
Л.О. Гріффен, С.Ю. Зозуля, Г.Д. Казьмирчук, Ю.О. Коваленко, І.В. Мошик, М.П. Недюха,
А.А. Непомнящий, С.І. Посохов, К.М. Тищенко, С.П. Жукова (відповідальний секретар)

Адреса редакції

Національний заповідник «Глухів»
вул. Шевченка, 30, м. Глухів, Сумської обл., 41400, Україна;
тел./факс +380 (5444) 23557, e-mail: dikz@ukr.net

Адреса розміщення електронної версії видання в мережі Інтернет
<http://nz-hlukhiv.com.ua>

Видання зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 16797-5369Р від 25.05.2010 р.)

Збірник наукових праць «Сіверщина в історії України»
внесений до переліку фахових видань з історичних наук
(Постанова президії ВАК України від 22.12.2010 р. № 1-05/8)

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО ТА ПАМ'ЯТКООХОРОННА СПРАВА

Гріффен Л.О. Титова О.М. Використання об'єктів культурної спадщини	6
Вечерський В.В. Підсумки вивчення архітектури України доби Гетьманщини	9
Юрченко С.Б. Кілька документів про діяльність Андрія Квасова у Глухові	14
Коваленко Ю.О. Нові відкриття у Миколаївській церкві м. Глухова	24
Товстоляк Н.М. Інтер'єри садиби Качанівка кінця XIX – початку XX ст.	30
Жукова О.В. Пам'ятки садибного будівництва на Сумщині як об'єкти пам'яткоохоронної діяльності	38
Городков А.В. К историко-культурной и архитектурно-планировочной характеристике памятников ландшафтного искусства Брянского края	43
Калашник Є.С. Историко-культурна спадщина сотенних містечок Поворскля в «Трудах Полтавской ученой архивной комиссии»	50
Пархоменко О.Г. Археологічні пам'ятки XI–XV ст. Ніжина: компаративний аналіз історіографічної тардиції та археологічних даних	54
Верговська М.С. Дослідження та музеєфікація пам'яток традиційної народної архітектури Українського Полісся в музеях просто неба	58

РОЗДІЛ II. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА ДАВНІХ ЧАСІВ І СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Гордієнко Р.О. Нові знахідки керамічного посуду із знаками зрубної культурно-історичної спільноти середньої течії р. Псел	62
Ольговський С.Я. До інтерпретації Великого Більського городища	65
Івакін В.Г. Могильники давньоруського Києвоподолу: особливості еволюції та основні етапи функціонування	71
Бібіков Д.В. Давньоруські оборонні споруди Вишгорода	78
Долженко Ю.В., Веремейчик О.М. Населення XII–XIII ст. селища Ліскове за даними краніології	83
Салтан О.М. Давньоруське місто Хоробор: проблема історичної локалізації	91
Martin Dimnik. Prince Svyatoslav Vsevolodovich of Chernigov, «Kinngmaker» in Suzdalia (1174-1179)	95
Сокульський А.Л. Тризуб – княжий клич Рюриковичів і герб Київської Русі: виникнення, еволюція, значення	99

РОЗДІЛ III. ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКА ДОБА ТА ГЕТЬМАНЩИНА

Лебедєва Ю.О. Питання виникнення козацтва в сучасній українській історіографії	102
Мицик Ю.А. Універсали гетьманів України як джерело з історії Глухова й Глухівщини XVII–XVIII ст.	106
Степенькін С.Ю. Сіверський наказний гетьман Іван Золотаренко	108
Токарєв С.А. Козацько-старшинські родини Коропської сотні Ніжинського полку (друга половина XVII–XVIII ст.)	111
Попружна А.В. Смерть у поході або поховальні практики козацької старшини другої половини XVII–XVIII ст.	116
Щербина С.В. Ремісничі цехи на території Ніжинського полку у XVII–XVIII ст.	119
Лесик Л.В. Матеріальне становище міщан Ніжина XVII–XVIII ст.	123
Хармак М.М. До питання про ремесла з обробки металу жителів Батурина в XVII–XVIII ст.	125

Белашов В.І., Ключев А.М. Монетні скарби колишньої столиці Гетьманщини м. Глухова та його округи (друга половина XVII–XVIII ст.)	127
Мезенцев В.І. Мощення підлог палацу І. Мазепи у Батурині: комп'ютерні реконструкції та порівняльний аналіз	133
Біліченко В.П. Стан та розвиток музичної освіти на Сіверщині за доби Гетьманщини	144
Мицик Ю.А., Тарасенко І.Ю. Матеріали фонду 149 ЦДІА України у Києві як джерело з історії Успенського (Преображенського) жіночого монастиря у Глухові XVII–XVIII ст.	148
Малик Є.І. Герб Путивльського ландміліційного полку	151
Матяш Н.Ю. Дані про Глухів та Глухівщину XVIII ст. у недрукованій частині щоденника Якова Марковича (1741 р.)	155
Сасенко Н.А. Київська вулиця Батурина у XVIII ст.	157
Тригуб О.О. Іван Григорович Туманський – перекладач і чиновник кінця XVIII ст.	160
Нікітін В.Г., Терех М.І. Ф.П. Дусик – особистий лікар гетьмана України К.Г. Розумовського	163

РОЗДІЛ IV. НОВА ІСТОРІЯ

Галь Б.О. Сенаторська ревізія Новгород-Сіверського намісництва 1875 р.	166
Кужельная Е.В. Бертье Делагард: военными дорогами Малороссии	174
Дзекун К.М. Міністр народної освіти Олексій Розумовський та його навчальні реформи	177
Іванова В.О. На зорі шляху: молоді роки генерала М.І. Драгомирова (1830–1856 рр.)	180
Торубара А.О. Ніжинський юридичний ліцей у вітчизняній історіографії	183
Шара Л.М. Міське громадське управління у взаємодії з владними структурами (на засадах положення 1870 р.)	188
Сидоренко О.С. Вплив подій російсько-турецької війни 1877–1878 рр. на життя населення Чернігівської губернії (до історії вивчення)	193
Рахно О.Я. Земська діяльність П.І. Богинського	197
Мельник М.О. До історії мирових судів Глухівського повіту (кінець XIX – початок XX ст.)	201
Реброва Н.Б. Внесок голови Глухівських повітових зборів Василя Петровича Кочубея у становлення медичної допомоги в повіті	209
Єсюнін С.М. Глухівське міське трикласне училище Федора Терещенка: створення та перші роки існування (1891–1893)	213
Блакитний М.М. «Казарменный участок»: до історії забудови Чернігова (друга половина XIX – поч. XX ст.)	216
Смишляк А.В. Духовно-музичний побут Глинської пустині XIX – початку XX ст.: богослужбний спів у сакральному просторі обителі	219
Демиденко Н.М. З історії заснування та розвитку театрів на Сумщині (XIX – початок XX ст.)	225
Онопрієнко О.В. Історія глухівської фотографії кінця XIX – початку XX ст.	230
Мірошниченко Н.О. Чинники та етапи розвитку сільськогосподарської освіти в Україні у XIX – на початку XX ст.	234
Герасимчук О.М. Сільськогосподарські артілі на Чернігівщині в роки Столипінської аграрної реформи (1906–1917 рр.)	236
Костенко Л.А. Тіло в аграрних обрядах (на матеріалах Лівобережного Полісся)	240
Мирошниченко А.Н., Назарова В.В. Коллекция пломб интендантских складских приемных комиссий 1864–1914 гг. из Глухова	243
Рожкова Л.І. Благодійність в роки Першої світової війни (на матеріалах Сумщини)	248
Букіна І.В. Фінансове забезпечення громадських виконавчих комітетів на Лівобережній Україні (березень – серпень 1917 р.)	254

Мірошниченко О.М. Глухів в українській революції (події 1917–1918 рр. за спогадами В. Бурятинського)	257
Кириєвський В.Д. Есер Машицький	265
Подоляка Н.С. Націоналізація поліграфічних підприємств України в період 1917–1921 рр.	269
Будзар М.М. Доля сімейних поховань родини М.А. Маркевича у садибі села Турівка Прилуцької округи в 20-ті роки ХХ ст. у розвідках В.І. Маслова	272
Боровик А.М. В.К. Щербаков – керівник Чернігівського інституту народної освіти	277
Рой С.В. «Чистки» студентського контингенту Ніжинського інституту народної освіти у 20-х роках ХХ ст.	280
Константинов В.О. До 95-річчя початку діяльності Межигірського керамічного технікуму	283
Яненко А.С. Підготовка музейних працівників в аспірантурі Всеукраїнського історичного музею ім. Т.Г. Шевченка у другій половині 1920-х – на початку 1930-х р.	286
Скоренок С.Г. Діяльність А.В. Верзилова у сучасній історіографії	299
Бойко Н.О. Діяльність Сосницького краєзнавчого музею на чолі з Ю.С. Виноградським (1920–1938 рр.)	303
Протоіерей Александр Чурочкин. «Контрреволюционное восстание духовенства и кулачества» в селе Берюх 14 декабля 1929 года в свете архивных данных	306
Горох М.В. Торгсин у Кролевіці	310
Салтан Н.М. Корюківська трагедія 1943 року: запитання, що потребують відповідей	316
Боровик М.А. Формування структури факультетів Чернігівського державного педагогічного інституту (1954–1998 рр.)	319
Лавріненко Л.І. Концепція розвитку спеціалізації медичних послуг на Чернігівщині: історичний аспект (1960–1980 рр.)	323

РОЗДІЛ V. МУЗЕЙНА СПРАВА

Шишкіна Ю.А., Ляшко О.Б. Фондова колекція музею археології Національного заповідника «Глухів»	327
Прохоров Д.А. Екземпляри Тори у фондах Бахчисарайського історико-культурного заповідника	330
Ломко О.М. Портрети Кочубеїв у фондовій колекції Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана	334
Пістоленко І.О. З історії декількох експонатів Полтавського музею авіації і космонавтики: фонд конструктора П.А. Івенсена	338
Бадулїна О.О. Адреса – пошта польова	342
Ревега В.В. Формування філателістичної колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» поштовими марками України 1992–2000 років	346
Новік О.А. Батуринський спадок від Сергія Нечипоренка	350
Толкачова О.О. Пошукова робота як невід’ємна складова науково-дослідної діяльності Корюківського історичного музею	352
Мошик І.В. Культурно-просвітницька діяльність Національного заповідника «Глухів»	356
Харченко О.В. Інноваційні технології в культурно-просвітницькій діяльності художніх музеїв України початку ХХІ ст.	358
Нікітіна І. В. Відеопрезентація у музейній справі: роль, місце, значення	362
Автори	364